

Helsingin kaupunginvaltuusto 4.4.2018

Helsingin kaupungin lausunto maakunta- ja soteuudistuksesta

Pormestari Jan Vapaavuori

MUUTOKSET PUHUTTAESSA MAHDOLLISIA

Suomalaisella kunnallishallinnolla on kunniakas historia. Juuri sillä oli keskeinen rooli yhteiskunnan eheyttäjänä ja suomalaisen hyvinvointimallin rakentajana vuoden 1918 tapahtumien jälkeen. Paikallisesti alettiin keskittyä käytännön kysymyksiin, kuten koulujen rakentamiseen ja terveydenhuoltoon.

Kaksitasoinen, pääsääntöisesti kaikkien puolueiden yhteistyöhön perustuva hallintomallimme, jossa kunnat vastaavat kansainvälisesti katsoen hyvin laajasta tehtäväkentästä, on yksi maailman demokraattisimmista, toimivimmista ja tehokkaimmista.

Tästä menestystarinasta ollaan nyt pitkälti luopumassa lähes keskustelutta, viattomalta kuulostavan sote-uudistuksen sivutuotteena. Tilalle ajetaan kolmitasoista mallia, mikä muuttaa koko järjestelmän perusluonteen. Kaupan päälle saamme lisää vaaleja, lisää virkoja, lisää byrokratiaa ja jollakin aikataululla väistämättä myös lisää veroja.

Sote- ja maakuntauudistus on lähihistoriamme ylivoimaisesti merkittävin hallintoreformi. Sen vaikutukset ovat huomattavasti laajemmat ja peruuttamattomammat kun yleisesti mielletään.

Kysymys on paljosta muustakin kuin sotesta, vaikka julkinen keskustelu pyörii lähinnä muutaman soteen liittyvän yksityiskohdan ympärillä.

Jos uudistus toteutuisi, Suomi kulkisi kansainvälistä kehitystä vastavirtaan.

Kun maailmalla varsinkin isompien kaupunkien merkitys kasvaa ja korostuu, Suomessa kaupunkien ja kasvukeskusten edellytyksiä menestyä heikennettäisiin.

Kun maailmalla päätöksentekoa tuodaan lähemmäksi ihmisiä, Suomessa sitä siirrettäisiin kauemmaksi.

Kun monimutkaistuvassa maailmassa tarve laajojen kokonaisuuksien hallintaan korostuu, Suomessa sitä pirstottaisiin uusille hallinnon tasoille.

*****

Helsinki on maan pääkaupunki ja samalla maan ylivoimaisesti suurin kaupunki. Helsingissä on enemmän asukkaita kuin 17:ssä kaavailuista 18:sta uudesta maakunnasta. Helsingin seutu muodostaa maan ainoan metropolialueen, jonka menestyksellä on huima vaikutus koko maan menestykseen.

Emme vastusta sote- ja maakuntauudistusta siksi, etteikö Helsinki pärjäisi hölmömmälläkin hallinnolla. Kyllä me pärjäämme. Mutta me emme pärjää niin hyvin kuin voisimme - emmekä niin hyvin, kuin tämän maan ainoan metropolin pitäisi pärjätä, jotta se voisi maksimaalisesti tuottaa hyvinvointia kuntalaisilleen ja koko maahan. Kyse ei luonnollisesti ole pelkästään Helsingille huomattavan epäedullisesta mallista. Uskomme vakaasti, että sama koskee Espoota, Vantaata, Tamperetta, Vaasaa, Porvoota ja monia, monia, muita paikkoja tässä maassa.

Sellainen hallitus, joka tyystin sivuuttaa tämän, on joko tyhmä tai vastuuton tai molempia näistä.

Helsingin kaupunginvaltuusto kokoontuu käsittelemään sote- ja maakuntauudistusta sen poikkeuksellisen merkittävyyden takia. Kokoonnumme myös, koska maan hallitus suhtautuu – korostan vielä: maan merkittävintä hallintouudistusta tehtäessä - poikkeuksellisella välinpitämättömyydellä maan pääkaupunkia, Uttamaata ja muita suuria kaupunkia kohtaan.

*****

Käyn seuraavaksi läpi uudistukseen liittyvät keskeiset ongelmat.

1) Tasapaksu hallintomalli unohtaa kaupunkien kasvavan merkityksen sekä alueiden väliset erot

Maakuntauudistus ei keskustele maailman isojen megatrendien kanssa. Se ei tunnista kaupunkien tai kaupunkiseutujen kasvavaa kansallista ja globaalia merkitystä.

Nykyjärjestelmämme menestys perustuu kaupunkien kykyyn hallita laajoja kokonaisuuksia. Järjestelmä, jossa kaupungeilla ja kunnilla on laaja toimivalta ja tehtävät, on laajasti ymmärrettyä osa maamme kilpailukyvyä perustaa. Tämä on myös se suunta, mihin maailmalla ollaan menossa. Kaupunkien merkitys korostuu kaupungistumisen myötä. Samalla maailma monimutkaistuu. Kaikki vaikuttaa kaikkeen. Kokonaisvaltainen politiikka edellyttää kokonaisuuksien ymmärtämistä, tuloksekas toiminta laajan keinoarsenaalin koordinoitua käyttöä.

Menestyvien kaupunkien elinkeinopolitiikasta ei voi erottaa kaavoitusta ja tonttipolitiikkaa, tytäryhtiöiden omistajaohjausta tai vaikkapa koulutukseen liittyviä kysymyksiä. Vastaavasti vaikuttava terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä kaupunkisuunnittelun, elinkeinopolitiikan, sosiaali- ja terveyspolitiikan, työllisyyspalvelujen ja koulutuksen välillä, aivan erityisesti isoissa kaupungeissa.

Maakuntauudistus vie kehitystä päinvastaiseen suuntaan pirstoessaan tehtäviä ja vastuita useamman hallinnontason hoidettavaksi pois kaupunkien omista käsistä. Vireillä oleva uudistus kurkottaa menneisyyteen, ei tulevaisuuteen.

Suuri riski on, että maakuntien tehtäviä paisutetaan jatkossa entisestään, jolloin kaupunkien tehtäväala ja mahdollisuudet monimutkaisten kokonaisuuksien hallintaan heikkenevät entisestään. Jos maakuntahallinto ja sille vaaleilla valitut päättäjät kerran luodaan, on selvää, että edessämme on vuosien vyörytys yhä uusista maakuntahallinnolle hamuttavista tehtävistä. Aikaa ja energiaa palaa taas hallintojen välisiin taistoihin ihmisten arkea helpottavien tekojen sijasta.

Perusteilla olevat maakunnat tulevat eroamaan toisistaan monella tapaa. Tässä uudistuksessa alueiden toiminnalliset ja taloudelliset realiteetit on unohdettu. Maakuntien liian suuri määrä jo itsessään vaarantaa uudistuksen tavoitteiden toteutumisen.

Uusimaa on maakuntana erityislaatuinen. Se on Suomen tiheimmin asuttu sekä kaupungistunein maakunta, jolla on lisäksi tärkeä rooli koko maan talouden veturina. Ikärakenne, muusta maasta poikkeava toimialarakenne, alueen kansainväliset yhteydet ja esimerkiksi maahanmuuttajien muuta maata suurempi määrä, tuovat omanlaisiaan mahdollisuuksia ja haasteita. Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu kantavat vastuuta erityisistä sosiaalisista haasteista kuten segregatiosta ja asunnottomuudesta, joita ei uudistuksen rahoitusmallissa erityisesti huomioida.

Alueiden väliset olosuhde-erot ovat tulevaisuudessa pikemminkin kasvussa kuin tasoittumassa. Monissa muissa maissa kehitys on johtanut jo aiemmin erilaisten metropoli- tai pääkaupunkispesifien hallintomallien rakentamiseen, mikä kertoo tarpeista ottaa huomioon suurten kaupunkien erityisyys myös paikallis- ja aluehallintoa koskevan sääntelyn tasolla.

Suomessa nyt valmisteilla olevan uudistuksen perustana on niin tehtäviltään kuin rakenteeltaan kaikkialle maahan yhdenmukainen maakuntahallinto, Uudenmaan mahdollista kasvupalveluiden erityisratkaisua lukuun ottamatta.

Tasapäistävä aluepolitiikka ei vahvista kaupunkien mahdollisuuksia menestyä alueiden välisessä kovenevassa kilpailussa. Se ei ole isänmaan etu. Jos Helsingin tai pääkaupunkiseudun kilpailukyky heikkenee, etsivät kansainvälisillä markkinoilla toimivat yritykset sijaintipaikkansa muualta maailmasta, eivät muualta Suomesta. Häviäjiä olisivat kaikki suomalaiset, eivät pelkästään helsinkiläiset. Ja jos koko maa häviää, heikoin tilanne on haja-asutusalueiden vähempiosaisilla.

Kaupungistumiskehityksellä on etujensa ohella myös selkeät lieveilmiönsä. Monet sosiaaliset ongelmat kärjistyvät isoissa kaupungeissa. Näidenkin hoitaminen vaatii erityisosaamista ja laajaa keinoarsenaalia. Isommassa maakunnan tason kokonaisuudessa tällaiset merkittävät erityiskysymykset jäävät auttamatta helposti vähemmälle huomiolle. Häviäjiä olisivat tällöin erityisesti isojen kaupunkien vähempiosaiset.

2) Uudistus heikentää kasvavien kaupunkien investointikykyä ja vaikuttaa epäsuotuisasti koko maan kehitykseen

Sote- ja maakuntauudistuksella on kasvavien kaupunkien talouteen ja kuntien rahoitukseen haitallisia vaikutuksia erityisesti pitkällä aikavälillä. Leikatut kunnallisveroprosentit ja rahoitusrakenteen muutos pienentävät kaupunkien vuosittaista verotulokasvua ja investointimahdollisuuksia. Kaupungin elinkeinopolitiikan onnistumisista entistä suurempi osa valuu valtion kiristuun.

Kaupunkien pitäisi jatkossa rahoittaa investoinnit alle puolella nykytason verotuloista. Tarve investointeihin ei kuitenkaan juurikaan pienene. Uudistus johtaa kaupunkien suhteellisen velkaantuneisuuden kasvuun ja voi tätä kautta vaikuttaa myös velanhoitokulujen nousuun sekä rahoituksen saannin vaikeutumiseen.

Nykyisten koelaskelmien mukaan valtionosuuksien euromääräinen summa pysyisi Helsingin osalta muutoksen alkuvaiheessa jokseenkin samana, mutta summa koostuisi lähes kokonaan reformin muutosrajoittimesta. Todellisuudessa Helsingin saama valtionosuus olisi siis lähellä nollaa. Järjestelmässä on selkeä valuvika, jos tilitettävä valtionosuus ei perustu valtionuusjärjestelmän perusideaan, eli nuorten ikäluokkien volyymin perusteella maksettavaan palveluiden rahoittamiseen.

Samalla, kun sote- ja maakuntauudistusta runnetaan eteenpäin, ollaan itse asiassa tekemässä myös mittavaa valtionosuusuudistusta; ikään kuin muun rahoitusmuutoksen sivujuonteena. Nyt suunnitelma siis on, että eduskunta päättäisi rahoitusmuutoslajeista kesällä ja sen jälkeen VM:n

automaattiapparaatti muuttaa lukuja parin vuoden ajan taustalla ”kuin itsestään” hyvinkin merkittävästi. Tästäkin on keskusteltu aivan liian vähän osana reformin vaikutuksia.

Uudistus heikentää kaupunkien taloudellista asemaa ja on sitä haitallisempi, mitä suuremmat investointipaineet kaupungilla on. Helsingissä investointitarpeet vain kasvavat kaupungin ripeän kasvun myötä. Uudistus heikentää koko maan suotuisaa kehitystä, joka rakentuu sen varaan, että kaupungeilla on kyky toimia kasvun moottoreina.

3) Uudistus on hyvin valtiojohtoinen ja se heikentää itsehallintoa

Maakuntien itsehallinto on lähinnä huono vitsi. Maakunnilla ei olisi yleistä toimialaa, niiden taloudelliset voimavarat eivät muodostuisi edes osittain paikallisista veroista ja maksuista, eikä niillä olisi mahdollisuutta päästä kansallisille pääomamarkkinoille. Maakuntien valtionohjaus olisi voimakasta, niin talouden kuin operatiivisen toiminnan osalta.

Valtiojohtoisen uudistuksen ei voi mitenkään katsoa vahvistavan itsehallintoa. Käytännössä iso osa hyvinvointiyhteiskunnan sisältöä ollaan siirtämässä toimivalta itsehallinnolta eli kunnilta valtiojohtoiseen maakuntahallintoon. Tämän lisäksi kuntien itsehallintokin kapenee ja vieläpä poisotettavia tehtäviä laajemmin. Kun valtionosuuksien merkitys kaupunkien rahoituksessa kasvaa, riippuvuus valtion päätöksenteosta lisääntyy myös kunnissa ja itsehallinto heikkenee.

Länsimaisessa hallinnossa omaksutun subsidiariteetti- eli läheisyysperiaatteen mukaan julkisen vallan päätökset tulisi tehdä mahdollisimman lähellä ihmistä, mahdollisimman alhaisella hallinnon tasolla. Suomi on varmasti ainut maa, joka haluaa siirtää *lähipalveluita*, kuten vaikkapa kotihoitoa tai omaishoidon tukea koskevaa päätöksentekoa ylemmälle hallinnon tasolle.

Myös Euroopan neuvosto on huomauttanut Suomea tästä ongelmasta ja suositellut, että uudistuksessa harkittaisiin suuria kaupungeja koskevia poikkeuksia: kuntien keskeiset tehtävät voitaisiin säilyttää maakuntien sijaan suurilla kaupungeilla, koska niillä on mahdollisuudet tehtävien tehokkaaseen hoitoon mahdollisimman lähellä kansalaista.

4) Uudistus luo pysyvän kilpailuasetelman maakuntien ja kuntien välille

Maakuntien kantokykyongelmat ja uudistuksessa valittu rahoitusmalli johtavat mitä todennäköisimmin siihen, että maakunnat ja kunnat kilpailevat tulevaisuudessa samoista valtionosuuksista. Kuntien onnistumisen varaan jäisi taistelu sivistyspolitiikan rahoituksesta, kun maakunnat taistelisivat soten rahoituksen riittävydestä.

Pysyvään kuntien ja maakuntien väliseen jännitteeseen voi johtaa myös niiden välinen epäselvä työnjako erityisesti terveyden edistämisen sekä kasvupalveluiden ja innovaatiopolitiikan saralla. Vaarana on kilpailevien rakenteiden luominen, joka voi viedä pohjan kasvavien kaupunkien omiin vahvuuksiin perustuvalla kilpailukyvyn parantamiselta. Maakunnan välittömässä intressissä ei ole edistää kaupunkien ja kaupunkien asukkaiden kannalta keskeisiä asioita.

Vastuuta elinkeino- ja innovaatioympäristöjen kehittämistä ei voi jakaa, vaan sen tulee olla selkeästi kaupungeilla. Vastuu monipuolisista työllisyyspalveluista, maahanmuuttajien kotouttamisesta ja asiakaslähtöisestä yhteistyöstä – kasvupalveluista, tulee olla yhdellä järjestämisvastuullisella taholla, eli kaupungeilla. Myöskään maakuntakaavaa ei voi erottaa kunnallisen päätöksenteon piiristä, sillä se on olennainen osa kaavoituskokonaisuutta, jonka merkitys on keskeinen niin elinvoiman edistämisen kuin segregaatiosyiden ehkäisyssäkin kannalta. Suurten kaupunkien ja kaupunkiseutujen vahva rooli maankäytön ohjauksessa ja liikenteen suunnittelussa on turvattava.

Suuret kaupungit ovat kykeneviä hoitamaan erilaiset suurempaa väestöpohjaa tai vahvempaa kantokykyä edellyttävät palvelut joko yksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Niillä on oman alueensa palveluiden järjestämiseen myös paras olemassa oleva osaaminen. Se, että meillä on maassa myös joukko pieniä kuntia, jotka eivät tehtävistään selviä, edellyttää muutoksia. Mutta ei ole likimainkaan riittävä peruste myllätä koko järjestelmää ja pakottaa tulevia maakuntiakin suurempia kaupunkeja keinotekoiseen keskivertomuottiin.

5) Uudistuksen vaikutukset asukkaisiin sekä demokratian toteutumiseen ovat epäselvät

Demokratian toteutumisen kannalta uudistuksessa on monia kyseenalaisia kohtia. Esimerkiksi Uudellamaalla edustuksellinen demokratia toteutuu heikosti, kun monen kunnan asukkaat saattaisivat jäädä kokonaan vaille omia edustajia maakuntavaltuustossa. Tässä ei todellakaan ole kysymys vain isoista kaupungeista.

Asukkaan näkökulmasta reformin keskeisin riski on näköpiirissä oleva palvelujen keskittäminen ja leikkaaminen. Säästötavoitteiden saavuttaminen tarkoittaisi kaupungeissa helposti lähipalveluiden heikentymistä ja esimerkiksi Helsingissä palvelumaksujen korotuksia. Helsingiläisten näkökulmasta Uudenmaan maakuntaan kuulumisen ei toisi lisäarvoa. Päinvastoin se häiritsisi nykyisellään toimivia ja helsinkiläisten erityistarpeet huomioon ottavia palveluita.

Monitasoinen hallinto on omiaan luomaan päättäjille haastavia intressiristiriitilanteita. Maakuntien luottamushenkilöiden vaalikelpoisuutta ei ole lakiehdotuksissa rajattu. Kun sama henkilö voi olla samanaikaisesti kunnanvaltuutettu, maakuntavaltuutettu, kansanedustaja ja vielä mahdollisesti ministeri, on vaikea valita, kenen etua milloinkin ajaa.

Oikeusvaltion hengen vastaista on täysin uusien vaalien käyminen vain noin kolme kuukautta sen jälkeen, kun lait on eduskunnassa säädetty. Euroopan neuvoston Venetsian komission linjaus (190/2002) on, että vaaleja koskeva lainsäädäntöä ei muuteta vuotta ennen vaaleja. Tätä vuotta ei tarvita teknisen toteutuksen vuoksi, vaan demokratian toteutumisen vuoksi. Olemme ajautumassa tilanteeseen, jossa sen paremmin äänestäjät kuin ehdokkaatkaan eivät oikeasti tiedä, mihin tehtäviin päättäjät ollaan valitsemissa. Ihmettelyn suuresti, elleivät aina valppaat perustuslakiasiantuntijat kiinnitä tähän huomiota.

Eräs yksittäinen, mutta merkittävä riski on, että hallitus on päättänyt olla tekemättä EU-notifiointia uudistukseen ja erityisesti siihen sisältyvän valinnanvapausesitykseen liittyen, vaikka Korkein hallinto-oikeus lausunnossaan tällaista oikeusvarmuuden turvaamiseksi edellytti.

Valmistelu ja siihen sidotut kustannukset ovat perustuneet oletukseen, jonka mukaan uudistusta koskevat lait tullaan eduskunnassa itsestään selvästi hyväksymään. Tätä voidaan pitää

kyseenalaisena, sillä kyseessä on julkinen toiminta, jonka tulisi perustua vain voimassa olevaan lainsäädäntöön. Maakuntaorganisaatioiden rakentaminen ennen kuin ensimmäistäkään lakia on eduskunnassa hyväksytty, on kauniisti muotoiltuna ”rohkeaa” julkisten varojen käyttöä.

Käytännössä ylituikka ja epärealistinen aikataulu vaarantaa demokratian toteutumisen ja on todellinen riski sote-palvelutoiminnan häiriöttömälle jatkuvuudelle. Tämä korostuu Uudellamaalla, jossa jo pelkkä harjoituksen volyyymi lisää hallinnollisen kaaoksen riskiä. Uusimaahan on yli kolme kertaa suurempi kuin maan toiseksi suurin maakunta.

Erityisen tuomittavaksi kaiken edellä mainitun tekee uudistuksen sekava valmistelu. Uudistuskokonaisuuteen sisältyviä esityksiä on muutettu useita kertoja valmistelun aikana. Vaikutusten arviointi, kuten uudistusten vaikutukset kaupunkeihin, on ollut koko valmistelun ajan puutteellista. Koko uudistuskokonaisuuden yhteisvaikutuksia ei ole kattavasti arvioitu. Olemme siis tekemässä maan suurinta hallintouudistusta, eikä sen kokonaisvaikutuksia ole edes pyritty arvioimaan puhumattakaan, että kokonaisuudesta olisi pyydetty lausuntoja.

Vuorovaikutus kuntakentän kanssa on muutoinkin ollut koko valmistelun ajan ohutta. Lausuntojen merkitys on jäänyt vähäiseksi, ja niitä on jouduttu antamaan tilanteessa, jossa kokonaisuus ja sen vaikutukset ovat olleet täysin hämärän peitossa.

6) Toimeenpano ei ratkaise uudistuksen ongelmia

Maakuntien perustaminen ja niiden toiminnan käynnistäminen on mittava muutosprosessi, jota ei voi verrata mihinkään aiemmin tehtyyn julkisen hallinnon uudistukseen. Se tarkoittaa käytännössä useiden kuntien, sairaanhoitopiirin ja valtion toimintojen laajaa fuusiota tilanteessa, jossa maakunnalla olisi toimivaltaa tehdä organisointia ja sopimuksia koskevia päätöksiä vain vajaa vuosi ennen toiminnan käynnistymistä.

Hallituksen piiristä viime viikkoina esitetyt puheenvuorot siitä, että uudistuksen onnistuminen riippuu viime kädessä toimeenpanosta, ovat teoriatasolla totta, mutta todellisuudessa hyvin halpamainen yritys vyöryttää vastuuta uudistuksen epäonnistumisesta pois valtion vastuulta.

Sitä paitsi: hyvälläkään toimeenpanolla ei ole mahdollista toteuttaa menestyksekkäästi uudistusta, joka on sisällöltään epätarkoituksenmukainen – tai suorastaan haitallinen.

Vaikka täydellistä sote-ratkaisua ei ole olemassa, on kaikessa uudistamisessa kyse riskitason valinnasta. Sote- ja maakuntauudistukseen liittyy kokonaisuutena sellaisia riskejä, joiden ottaminen on erittäin kyseenalaista. Nämä riskit korostuvat erityisesti Uudellamaalla, jossa asuu neljäsosa suomalaisista.

Uudistuksen valmistelussa tehdyt valinnat eivät tue alun perin asetettujen tavoitteiden toteutumista, minkä vuoksi olisikin järkevämpää edetä asteittain nykyjärjestelmää kehittäen, eikä sementoida vääränlaisia rakenteita ja toimintamalleja. Monet hallituksen esityksen tavoitteet toteutuvat jo nyt useissa kuntayhtymissä ympäri maata ja tämä kehitys voisi jatkua myös ilman sote- ja maakuntauudistusta. Valmistella oleva uudistus rikkoo suurissa kaupungeissa hyvin toimivia kaupunkilähtöisiä ratkaisuja, mutta se rikkoo myös uudistuksen tavoitteet täyttäviä muita

malleja, kuten esimerkiksi Eksoten ja Siun soten kaltaisia kuntayhtymäratkaisuja. Ja vain siksi, että koko maahan halutaan näennäisesti samanlainen hallintomalli.

Vaikka nykymallin evoluutio veisi aikaa, on otettava huomioon, ettei nytkään valmisteilla oleva uudistus tuo hyötyjä lyhyellä aikavälillä.

Vain Strömsössä on mahdollista tällä aikataululla ja näillä puitteilla rakentaa aidosti toimiva maakunta. Onnistunut toimeenpano vaatisi valituilta päättäjiltä ja maakuntien virkamiehiltä aivan erityistä osaamista – esimerkiksi vakuutusmuotoisesta terveydenhuollosta. Tällaista osaamista Suomessa ei kuitenkaan juuri ole.

Kaikissa tapauksissa on syytä muistaa, että myös uudistuksen toimeenpano on politiikkaa, eikä sen varaan voi laskea.

7) Sote- ja maakuntauudistus ei toteuta sille asetettuja tavoitteita

Sote-uudistuksen julkilausutuiksi tavoitteeksi on asetettu palvelujen saatavuuden parantaminen, asiakaslähtöisyyden lisääminen, terveyserojen pienentäminen sekä kustannusten kasvun hillitseminen. Surullisinta on, että merkittävien haittojensa lisäksi reformi ei tulisi toteuttamaan edes näitä tavoitteita. Eikä ihme, sillä asetetut tavoitteet ovat toiset kuin päähallituspuolueiden omat motiivit uudistukselle.

Kustannusten kasvun hillintä on vaikeaa useastakin syystä. Valinnanvapauslaki voi kasvattaa kustannuksia ja vaikeuttaa ennakoitavuutta. Tietojärjestelmien yhteensovitus ja palkkojen yhtenäistäminen aiheuttavat isoja fuusiokustannuksia. Mahdolliset hyödyt realisoituvat parhaimmillaan vasta pitkän aikavälin kuluessa. Säästötavoitteet voidaan saavuttaa vain mittavilla palveluleikkauksilla ja maksujen korotuksilla. Sisäänrakennetut kannustimet kustannustehokkuuden parantamiseksi puuttuvat kokonaan. Uudistuksen alkuperäinen motivaatio, kestävyysvaje, on reformin edetessä unohtunut. Jokainen politiikkaa vähänkin tunteva ymmärtää, että pehmeät budjettirajoitteet todennäköisemmin pettävät kuin pitävät.

Palvelujen integraation osalta uudistus samanaikaisesti sekä kokoaa tiettyjä tehtävä- ja palvelukokonaisuuksia, että hajottaa olemassa olevia. Esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta luodaan uusia rajapintoja tärkeiden väestöryhmien kuten lasten ja nuorten palveluihin, osan tehtävistä siirtyessä maakuntiin ja osan jäädessä kuntiin.

Mikäli uudistus toteutuisi, palveluntuottajan asiakkaaksi pääsisi todennäköisesti helposti, mutta se ei vielä tarkoita nykyistä parempaa hoitoon pääsyä tai kokonaisvaltaisempaa hoitoa. Pahimmillaan terveyserot kasvavat, kun terveiden ja vähäongelmaisten asiakkuudesta tehdään kannattavaa ja sairaiden moniongelmaisten hoitovastuun pallotteluun muodostuu epäsuoria kannustimia.

Uudistuksen motiiviksi onkin sittemmin vaihdettu hokema: sote on rikki. On pakko uudistaa. Tällaisen väitteen taustalle on kuitenkin vaikea kasata todistusaineistoa.

On selvää, että sotea tulee kehittää sen ongelmakohtien, kuten terveyskeskusjonojen ja pienimpien kuntien kantokyvyn osalta. Molempiin ongelmiin on kuitenkin paljon varmempia täsmäratkaisuja, kuin nyt esitetty, lähinnä satukirjoissa sovellettu ”laitetaan kaikki vinksinvonksin, tai ainakin heikunkeikun” –tyyli.

Tulevaisuuden kannalta kaikkein ongelmallisinta on, että hallituksen tarjoama ratkaisu sementoi Suomeen uuden hallintorakenteen, josta on selkeästi enemmän haittaa kuin hyötyä.

*****

Kaikki edellä sanottu huomioiden: uudistuksen kaatuminen ei ole katastrofi, päinvastoin. Sote- ja maakuntauudistuksessa kyse ei ole ”liian pienistä askelista oikeaan suuntaan”, vaan isosta harppauksesta pääosin huonompaan suuntaan. Toteuttamiseen liittyy enemmän riskejä kuin toteuttamatta jättämiseen.

Mikäli maakunta- ja soteuudistus ei toteudu, Helsinki kykenee jatkamaan sote-palvelujensa radikaalia uudistamista maakunta- ja sote -uudistuksen aitojen tavoitteiden mukaisesti, ja pääkaupunkiseudulle ominaisten haasteiden osalta maakuntavaihtoehtoa paremmin. Helsinki toteuttaa jo nyt sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatiota, digitalisaatiota ja monituottajuutta. Helsingissä on haluttaessa mahdollisuus toteuttaa myös järjestämisen ja tuottamisen erottamista. Valinnanvapaus ja tuottajien välinen kilpailu tulevat lisääntymään eri tavoin joka tapauksessa.

Mikäli sote-uudistus ei toteutuisi, kehitys jatkuisi myös muualla maassa, evolutiivisesti, kohti sote -uudistuksessa asetettuja tavoitteita. Suurin osa Suomen pienistä kuntatoimijoista on yksinkertaisesti liian pieniä. Uusia kuntayhtymiä muodostuisi. Evoluutio on revoluutiota turvallisempi vaihtoehto, kun kyse on ihmisten henkeen ja terveyteen liittyvistä palveluista.

*****

Helsinkiä on syytetty siitä, että kritisoidimme, muttemme esitä vaihtoehtoja. Helsinki on kuitenkin tehnyt valtioneuvostolle useita rakentavia ehdotuksia uudistuksen ongelmien ratkaisemiseksi ja sujuvan toimeenpanon varmistamiseksi ja tuonut johdonmukaisesti esiin uudistuksen haasteita suurille kaupungeille. Niitä ei kuitenkaan ole uudistuksen valmistelussa juurikaan huomioitu.

Syksyllä 2016 Helsinki ehdotti yhdessä muiden pääkaupunkiseudun kaupunkien sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuun kokoamista pääkaupunkiseudun kaupungeille. Hallitus ei pitänyt sote-erilliskäsitelmää toteuttamiskelpoisena ja siihen nähtiin sisältyvän perustuslain näkökulmasta ongelmia. Pääkaupunkiseudulle ei annettu mahdollisuutta esityksen kehittämiseen edelleen. Hallituksen omat, mm. perustuslain kannalta vielä ongelmallisemmat suunnitelmat sen sijaan ovat matkan varrella eläneet lukuisia kertoja.

Syksyllä 2017 esitin Tampereen pormestari Lauri Lylyn kanssa, että maakuntauudistuksesta tulisi luopua johtuen sen haitallisista vaikutuksista suurten kaupunkien ja koko maan kehitykselle. Uudistuksesta luopuminen olisi mahdollistanut voimavarojen keskittämisen sote-uudistuksen viimeistelyyn. Kompromissimallina esitimme jopa, että sote voidaan toteuttaa maakuntamallin

pohjalta, ilman muiden tehtävien siirtämistä maakunnille – mikäli maakuntamalli itsessään olisi joillekin se uudistuksen tärkein tavoite.

Keväällä 2018 Helsinki teki huolellista pohjatyötä ja konkreettisen ehdotuksen hallitukselle maakuntajaon kehittämiseksi siten, että yhden maakunnan sijaan Uudellemaalle perustettaisiin pääkaupunkiseudun maakunta sekä Uudenmaan maakunta. Asiasta ei keskusteltu julkisuudessa jos sen takia, että halusimme antaa hallitukselle mahdollisuuden ottaa se omiin nimiinsä. 19 maakunnan malli olisi mahdollistanut pääkaupunkiseudun erityispiirteiden huomioon ottamisen. Se olisi ollut toiminnallisesti kestävä ratkaisu toteuttaa uudistus hallitusti Uudenmaan alueella. Toteuttamiselle ei kaupungin saamista perustuslakiarvioissa nähty erityisiä esteitä. Hallitus ei pitänyt mallin toteuttamista mahdollisena, koska riskinä nähtiin uudistuksen aikataulun viivästyminen. Aikataulusta päättämisessä on kuitenkin lopulta kyse vain pelkästä poliittisesta harkinnasta.

Helsinki on siis tehnyt useita rakentavia esityksiä. Ne eivät ole olleet ensisijaisia tavoitteidemme ja näkemystemme mukaisia, vaan aitoja kompromissiehdotuksia. Maan hallitus on kuitenkin vain yksinkertaisesti kerta toisensa jälkeen päättänyt sivuuttaa niin pääkaupungin kuin muiden suurimpien kaupunkien äänen maan modernin historian suurimman hallintouudistuksen valmistelussa.

*****

En tunnista koko urallani syyllistyneeni kaupunkien ja maaseudun väliseen vastakkainasetteluun, vaikka minua siitä usein viekkaasti syytetään. Jos olen näin joskus tiedostamattani tehnyt, pyydän sitä anteeksi.

Talous ei ole nollasummapelejä ja edellytysten luominen maan isoimman keskuksen menestymiselle ei ole vastakkainasettelua. Päinvastoin. Mitä paremmin Helsinki menestyy, sitä enemmän tästä potista kanavoidaan erilaisina tulonsiirtoina koko Suomen hyväksi. Helsinki saattaa hyvin olla, ja entisestään kasvaessaan yhä suuremmalla todennäköisyydellä, koko Suomen paras mahdollisuus.

Huomasin valtiovarainministerin julkisesti arvioineen Helsingin – eli mitä ilmeisemmin minun – kriittisiä lausuntoja maakuntahallinnosta ja sanoneen, että ”pitää nähdä kehä ykköstä kauemmas”. En huomannut kenenkään leimanneen tätä vastakkainasetteluksi. Ministerille tiedoksi, että Kehä I on maan vilkkain liikenneväylä, ja että minäkin olen asunut puolet elämästäni sen pohjoispuolella.

Olen havainnut hallituksen markkinaliberaalimman siiven ankkuroineen itsensä siihen, että kaikenlaista voidaan hyväksyä, jos valinnanvapaus sote-palveluissa lisääntyy. Puolestani voisin todeta, että vastuunkantajien tulisi nähdä valinnanvapautta kauemmas. Kyse on maan suurimmasta hallintoreformista, jopa kansainväliseksi ylpeydenaiheeksi nähdyn kaksitasoisen hallintomallimme romuttamisesta.

Olen istunut tässä salissa parin vuoden ulkomaan komennustani lukuun ottamatta vuodesta 1993. Uskallan väittää, ettei täällä ole koko tänä aikana käsitelty Helsingin kannalta yhtä tärkeätä kysymystä kuin tänään.

Meidän tehtävämme on tänään lähettää täysin yksiselitteinen ja yhtenäinen viesti maan hallitukselle ja eduskunnalle.

Mitä yksiselitteisempiä olemme, sitä suurempi vaikutuksemme on.

Mitä yhtenäisempiä olemme, sitä suurempi vaikutuksemme on.

Tämä tarina on kaikkea muuta kuin taputeltu.

Helsingin historiallinen vahvuus on aina ollut – ja olen varma, että näin on myös tänään – kyky rajat ylittävään hyvään yhteistyöhön aina silloin, kun kyse on ollut isoista asioista. Tänään on jälleen yhtenäisyyden osoituksen aika.

Meidän – meistä jokaisen tehtävä on puolustaa Helsinkiä ja sen etua kaikella sillä painoarvolla ja arvovallalla, joka pääkaupungin ylimmällä päättävällä elimellä on.

Se on tänään helppoa, kuten useimmiten muutenkin, koska se ei ole ristiriidassa isänmaan edun kanssa.

Tässä maassa on lukuisia ihmisiä, jotka ovat tehneet pyyteettömästi töitä sosiaali- ja terveystoimemme kehittämiseksi. Ei ole teidän vikanne, että lopputulokseksi hyvin monimutkaisesta ja hyvin erilaisia ideologioita ja valtapoliittisia intressejä sisältäneestä prosessista on syntyneessä esitys, jota ei kannata toteuttaa.

Tässä maassa on lukuisia ihmisiä, jotka ovat sitä mieltä, että sotemme kaikesta kehittyneisyydestään huolimatta on vielä kovin epätäydellinen ja vaatii jatkuvaa parantamista. Olemme tästä kansanne samaa mieltä, mutta se ei tarkoita sitä, että kehitteillä oleva uudistus olisi oikea tapa parantaa tilannetta.

Uskon, että jokainen suomalainen ymmärtää, että maamme on erilaisten osiensa summa. Jokaiselle maamme osalle on annettava parhaat mahdollisuudet kehittyä ja vastata velvoitteistaan, eikä se tapahdu runttaamalla koko maahan yhdenmukaista hallintomallia, joka ei tunnista alueiden erilaisia heikkouksia ja vahvuuksia.

Kaupunkien merkitys maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisijoina, kasvun ja innovaatioiden keskittymänä sekä hyvinvoinnin rakentajina kasvaa sitä myötä, kun kaupungistuminen maailmalla kiihtyy. On koko kansakunnan etu, että suomalaisilla kaupungeilla on entistä laajemmat, ei nykyistä suppeammat, mahdollisuudet vastata monimutkaisempiin haasteisiin ja panostaa vahvuksiinsa globaalissa kilpailussa.

Vireillä olevasta sote- ja maakuntauudistuksesta on luovuttava.

Se voi olla takaisku maan hallituksen arvovallalle. Se ei kuitenkaan ole tässä keskustelussa lainkaan olennaista. Nyt on kyse paljon isommista asioista.